

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Актуальність дослідження. Несподівана пандемія внесла свої корективи і в діяльність освітньої галузі. Освітянам довелося в авральному режимі налаштувати навчальний процес з очної форми у дистанційну або ж змішану. Незважаючи на нові виклики, пов'язані із пандемією, уряд України продовжив роботу з реалізації реформи «Нова українська школа»: затверджено новий Держстандарт базової середньої освіти, на основі якого вже розпочато розробку типових освітніх програм [1].

Рік навчання в онлайні показав, що в освіті багато чого змінилося. Школи й університети по всьому світу були змушені закрити свої двері, щоб запобігти розповсюдженню хвороби, а освітянам фактично за одну ніч довелося впроваджувати альтернативні методи й технології донесення знань. Онлайн-навчання стало нагальною потребою, а не додатковим варіантом отримання освіти [2].

Проте перехід на дистанційне навчання виявив нерівність, яка існує між учнями сіл і міст у доступі до інформаційних ресурсів: понад 4 мільйони українців мешкають у селах, де немає якісного фіксованого інтернету. 40% шкіл, переважно розташованих у селах або у малих містах, не мають доступу до швидкісного Інтернету. Велика частина опитаних наголосила на тому, що вони не забезпечені гаджетами для продуктивної організації навчання [1].

Актуальність вищезазначеного й зумовило мету дослідження, а саме: - здійснити теоретичний аналіз особливостей розвитку пізнавальних процесів молодших школярів в умовах змішаного навчання.

Аналіз останніх публікацій. Останні десятиліття засвідчують надзвичайну динаміку світових змін. Якщо наша держава не забезпечить рівний і якісний доступ усіх громадян до освіти, ми втратимо усі шанси дорівнятися до успішних і розвинених країн. І починати зрушення потрібно із вчителів, яких насамперед необхідно забезпечити відповідним обладнанням і вдома, і в навчальному закладі, а також можливостями опанування цифровими технологіями на постійній основі. [1].

На жаль, жодних ґрунтовних досліджень стосовно запровадження дистанційного навчання та життя громадян в умовах карантину в Україні ще не проводилось. Проте онлайн-опитування засвідчують, що у 55,53% шкіл дистанційне навчання було проблемою, оскільки вони раніше не мали такого досвіду, тому не були готові до навчання під час карантину, як і 47,5% викладачів, які раніше не використовували технології дистанційного навчання у своїй педагогічній діяльності [1].

Більшість викладачів не отримали жодних рекомендацій щодо методики проведення дистанційного навчання або навчання за допомогою освітніх онлайн-інструментів. Безумовно, для них стали б у пригоді поради щодо того, як пояснювати новий матеріал, давати зворотній зв'язок, тренувати навички, оцінювати прогрес та визначати тривалість уроків в умовах дистанційного навчання [1].

Виклад основного матеріалу. Зараз ми вперше зіткнулися з тим, що не можемо передавати свій досвід майбутнім поколінням. Історично так склалося, що й знання, і моделі поведінки передавалися в межах однієї родини: від бабусі до мами, від діда до тата, від мами й тата до дитини. Освіта будувалася на наслідуванні досвіду, тож не втрачала актуальності протягом багатьох десятиліть. Тепер же 90% того, що знає попереднє покоління, не є актуальним для наступного. Кожне наступне покоління прогресивніше за своїх батьків, воно вже змалечку знає та вмє більше за «старших». Тож канали та методи передачі знань мають кардинально змінитися. І дистанційне та змішане навчання – один із секторів – що це показало [2].

Як зазначає І. Стефанська, сьогодні, через вимушену ізоляцію змінився характер взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу, як і вимоги і, відповідно, – результативність. Якщо раніше навчання було командною роботою, то в онлайні можна виконати ці ж завдання, але з іншою якістю. І можна «тихцем» підглянути в підручник, не червоніючи від сорому біля дошки. З одного боку, швидко й самостійно відшукати потрібну

інформацію – дуже потрібне сьогодні вміння. З іншого – молоде покоління втрачає можливість «прокачати» навички безпосередньої роботи на очах у всієї команди.

Карантин нас навчив тому, що час навчання має бути пропорційно зменшений відповідно до віку дитини. У початковій школі офлайн-навчання має бути більше, у середній та старшій – більший відсоток дистанційного навчання [2].

Навчання дитини в школі є одним з важливих факторів розвитку у неї когнітивних процесів. Наприклад, сам по собі розвиток пам'яті не відбувається. Для цього потрібна ціла система виховання пам'яті. Вихованню позитивних властивостей пам'яті в значній мірі сприяє раціоналізація розумової та практичної роботи школярів, а також ставлення оточуючих їх дорослих людей до тієї діяльності, якою дитина займається. Тому одним з напрямків діяльності шкільних психологів в роботі з дітьми молодшого шкільного віку має бути навчання учнів деяким мнемотехнічним прийомам. Зробити так, щоб дитина приділила достатньо часу завданню, виконала його вдумливо і старанно, – про це мріють як учителі, так і батьки. В контексті вищезазначеного проект «Дружня школа» підібрав вправи, які допоможуть покращити концентрацію уваги у школярів [3].

Відомо, що стала увага починає розвиватись у 9-10 років. До цього віку дитині, як правило, важко довго концентруватись на конкретному предметі чи дії. Однак, вміння зосереджуватись – це звичка, яку можна натренувати. У цьому допоможуть такі вправи:

Вправа «Кольори». Потрібно, щоб дитина називала колір букв, а не текст, який читає:

– Червоний. Чорний. Зелений. Блакитний. Жовтий. Коричневий. Чорний. Зелений. Синій.

Вправа «Закреслювання літер». Основою вправи є тест Бурдона на концентрацію та перемикання уваги. У випадковому наборі літер (цифр, значків) дитина має знайти і закреслити задані. Наприклад: у рядку потрібно знайти і закреслити всі букви «ш»:– проштцшвьщцтшпсібжфїторумнкмшшіівамафєвтмрпгассвїшчїмшсч.

Вправа «Що на столі?». Потрібно розкласти перед дитиною предмети різного кольору, розміру і призначення. Попросити, щоб вона їх пороздивлялась протягом 10 секунд. Потім учень має заплющити очі і розповісти, що лежало на столі, описати розмір і колір предметів. Бажано спитати про деталі – фактуру, візерунки тощо.

О. Пиріжок [4], тренерка та авторка ігор з математики для дітей ділиться креативними способами навчання дітей математики. Зокрема вона радить такі вправи: 1. Пояснійте через захоплення дитини. Частина класу полюбає бавитися з Lego? Попросіть їх скласти роботів і нехай порахують, скільки деталей кожен використав. Порахувати у %, скільки деталей блакитних, скільки – помаранчевих. Діти, які плетуть браслети, охоче порахують, скільки гумок треба для 3 браслетів. 2. Якісна мотивація. Пригадайте, коли математика стала вам у пригоді. Прикрасьте історію цікавими деталями та розкажіть на уроці. Так ми покажемо, що математика – корисна. 3. Давайте свободу вибору. Напишіть приклади з різними числами. Дитина самостійно обирає, який хоче розв'язати. За розв'язане завдання учень отримує слово, якому присвоєне число-розв'язок завдання. Наприклад, 29 – подорож. Потім клас складає зі слів речення або історію. 4. Подавайте в незвичайній формі з гумором. Під час вивчення складу числа запропонуйте дітям уявити, що вони живуть на різних поверхах одного будинку. На 9-му мешкає Оленка. Вона запросила у гості всіх, хто живе нижче. Ти живеш на 3-му поверсі. На скільки поверхів треба піднятися, щоб потрапити у гості? А якщо б ти жив на 5-му? [4]

Як навчити дітей писати креативно і не з-під палки – розповіла для проекту «Дружня школа» письменниця і вчителька альтернативної школи «БеркоШко» Олеся Мамчич. Зокрема вона пропонує декілька прийомів, проте для молодших школярів можна застосувати таку, як «Листи від привида». Зробіть скриньку і напишіть лист учням від імені привида. Краї листа можна обпалити, щоб він був схожим на стародавній рукопис. Непомітно вкиньте до скриньки. Нехай учні прочитають лист (можете зробити кожному копію) і вкинуть свої відповіді до скриньки. Приклад листа від учителя-привида: «Привіт, третьокласники! Я – привид. Знаю, що у вас нарешті випав сніг. У нас, привидів, немає до нього чутливості, зате ми дуже любимо їсти табуретки! А що любите їсти ви?». Виходячи з відповідей, учитель може тримати сюжетну лінію. За словами Олесі, така гра мотивує дітей писати. У неї переписка з класом тривала рік [5].

Висновок. Головною особливістю розвитку когнітивної сфери дітей молодшого шкільного віку є перехід психічних пізнавальних процесів дитини на більш вищий рівень. Це

перш за все виражається в більш довільному характері протікання більшості психічних процесів (сприймання, уваги, пам'яті, уяви), а також у формуванні у дитини абстрактно-логічних форм мислення та засвоєння нею письмової мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Радчук О. Навчальний рік в онлайні: про наслідки змін в освіті у період карантину. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/15/kolonka/aleksandr-radchuk/suspilstvo/navchalnyj-rik-onlajni-pro-naslidky-zmin-osviti-period-karantynu> (дата звернення 05.04.2021).
2. Стефанська І. Рік в онлайні: як змінилася шкільна освіта в Україні URL: <https://mind.ua/openmind/20224266-rik-v-onlajni-yak-zminilasya-shkilna-osvita-v-ukrayini> (дата звернення 11.04.2021).
3. Три вправи для тренування концентрації уваги. URL: <https://nus.org.ua/articles/3-vpravy-dlya-trenuvannya-kontsentratsiyi-u-ditej/> (дата звернення 07.04.2021).
4. Чотири способи, як креативно вчити з молодшими школярами математику. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2018/12/13/234658/> (дата звернення 12.04.2021).
5. Як зацікавити дітей писати: поради вчительки і письменниці Олесі Мамчич. URL : <https://nus.org.ua/articles/yak-zatsikavyty-ditej-pysaty-porady-vchytelky-i-pysmennytsi-olesi-mamchych/> (дата звернення 09.04.2021).

Щербата Ірина

Науковий керівник – доц. Свідерська Галина

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ ПІДЛІТКІВ ДО ВЛАСНОЇ ЗОВНІШНОСТІ

Одним із основних завдань шкільної освіти є створення та підтримка комфортних психологічних умов, які забезпечать повноцінний психічний та особистісний розвиток кожної дитини. Надзвичайно важливе значення для розвитку особистості має підлітковий період, коли в дитини, яка стає на шлях дорослішання, з'являється інтерес до власного внутрішнього світу, виникає бажання зрозуміти і краще пізнати себе.

Психологічні дослідження свідчать, що цей етап онтогенезу характеризується загостренням почуття «Я», збільшенням значущості проблем, пов'язаних із самооцінкою, сприйняттям своєї зовнішності, супроводжується труднощами міркувати та говорити про себе, слабким розвитком рефлексивного аналізу, що призводить до підвищеної тривожності особистості, появи почуття невпевненості в собі. Відтак потрібна цілеспрямована корекційна робота з підлітками, скерована на самопізнання внутрішніх психічних актів, формування стійкої позитивної самооцінки, розвиток любові до себе. Одним із найкращих методів, які допоможуть в цьому, можна вважати соціально-психологічний тренінг. Метою психологічного тренінгу є допомога підліткам проявити себе, а для цього спочатку слід навчитися розуміти себе, приймати та позитивно ставитись до своєї зовнішності та внутрішнього особистісного світу.

Проблема позитивного ставлення до власної зовнішності розглядалася у працях Б.Ананьєва, Г. Балла, Л. Виготського та інших. І.І.Чеснокова визначила залежність розвитку самооцінки особистості від сприйняття нею власної зовнішності. О.Т.Соколова сформулювала поняття образу фізичного Я, визначила ряд порушень схеми тіла та їх негативний вплив на самопочуття особистості підлітка. Вивченням дефектів тіла (шрами, пігментні плями, рубці тощо) займалися М.Д.Менделевич та М.С.Сандромирський. О.Ю.Рождественський визначив тілесні кордони та функції тіла, підкресливши при цьому вагомість впливу самосприйняття зовнішності на всю життєдіяльність людини. Досліджуючи деформації схеми тіла та зовнішності, Р.В.Моляко акцентувала увагу на визначенні соціальних факторів впливу (ставлення родини, однолітків та вплив моди, ЗМІ) на формування образу власного тіла дівчат юнацького віку [3].

Підлітковий вік – пора бурхливих змін, яких уникнути неможливо. Ці зміни відбуваються в усіх сферах: тіло, емоції, сексуальність, ставлення до інших, уявлення про себе та світ, мислення, стосунки. Пережити такий вплив надзвичайно складно і це повинні розуміти всі оточуючі. Також цей період є непростим через те, що відбувається перехід від дитинства до дорослості. Підлітки як ніколи раніше гостро відчують дуже велику потребу у високій оцінці своєї зовнішності та свого фізичного розвитку, оскільки, найчастіше, самі вони реально її